

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.5.8>

УДК 351

О. М. Вівсянник,

к. держ. упр., докторант кафедри публічного управління та землеустрою,

Класичний приватний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9373-047X>

**ВИЯВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЧИННИКІВ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА ОСНОВІ
ОПИТУВАННЯ ЕКСПЕРТІВ**

O. Vivsyannyk,

PhD in Public Administration, Doctoral student of the Department of

Public Administration and Land Management,

Classical Private University

**DISCOVERY OF SOCIAL FACTORS OF THE STATE MANAGEMENT OF
THE HEALTH PROTECTION SYSTEM ON THE BASIS OF A SURVEY
OF EXPERTS**

На основі проведення анкетного дослідження визначено, що громадянське суспільство, як національне, так і глобальне все більше впливає на систему охорони здоров'я та соціальну сферу. В Україні недостатньо активно приймають нормативні акти, що регулюють взаємодію системи охорони здоров'я з суспільством

В системі охорони здоров'я недостатньо скоординовані на законодавчому рівні такі її напрями як безоплатна медична допомога та різні форми лікування та оздоровлення, потенціал для розвитку яких є в Україні. Така не координованість інституційно-правових дій держави зумовлена необхідністю зміни пріоритетних напрямків розвитку системи охорони здоров'я в умовах воєнного часу та в післявоєнний період.

В короткостроковому періоді під час проведення активних бойових дій органам державного управління необхідно вирішувати конкретні завдання, що регламентують розвиток напрямів медичного волонтерства в Україні.

Based on the survey, it was determined that civil society, both national and global, is increasingly influencing the health care system and the social sphere.

It has been proven that in Ukraine, normative acts regulating the interaction of the health care system with society and aimed at solving priority tasks are not sufficiently actively adopted in Ukraine, in particular such as: reducing premature mortality from non-infectious diseases by a third, reducing maternal and child mortality to the average EU level, reducing the level of disability due to preventable diseases.

It was determined that such areas as free medical care and various forms of treatment and rehabilitation, which have the potential for development in Ukraine, are insufficiently coordinated at the legislative level in the health care system. Inadequacy, incomplete implementation of the social function of medical and health tourism by the state, insufficient attention to medical and health tourism as an object of state administration, incoherence of the actions of local and central authorities in the prospects of its development, insufficient attention to the use of the mechanism of cooperation with national and foreign capital in the field expanding the possibilities of the medical base and attracting vacationers and patients are the main problems that hold back the development of medical tourism in Ukraine.

Such a lack of coordination of the state's institutional and legal actions is due to the need to change the priority directions of the development of the health care

system in the wartime and postwar period. Measures to increase investments in the social sphere, the influence of the state on the process of formation and development of social dialogue between the population and corporate structures of the region, and the institutionalization of processes of volunteer activity should become the main directions of state administration in the sphere of the formation of a social state in Ukraine.

The volume of medical services needed by the country's population and the efficiency of their provision require the introduction of modern management mechanisms into the system of state management of health care. Such a mechanism is the introduction of programs and the dissemination of medical volunteering experience

Ключові слова: виявлення, соціальні чинники, державне управління, система, охорона здоров'я, експерти, медичне волонтерство

Keywords: detection, social factors, public administration, system, health care, experts, medical volunteering

Постановка проблеми. З метою виявлення актуальних напрямків запровадження соціальних чинників в державне управління системою охорони здоров'я, нами було розроблено методику анкетного дослідження з питань виявлення соціальних чинників розвитку системи державного управління охороною здоров'я. Методологічною основою проведеного дослідження є результати теоретичних напрацювань в таких питань як: детермінізм як наукова методологія, його сутність та імплементація, виявлення детермінант сучасної системи державного управління, соціальна домінанта механізму державного управління в контексті функціонування соціальної держави, сутність та функції державного управління охороною здоров'я, охорона здоров'я в загальній соціально-економічній політиці держави та її соціальні цінності, система державного управління охороною здоров'я в загальній соціально-економічній політиці держави, державне регулювання охорони

здоров'я на основі співпраці з міжнародними глобальними організаціями та організаціями громадянського суспільства, соціальне підґрунтя розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі теоретичні напрацювання нами було реалізовано в авторських публікаціях, зокрема таких як монографія «Значення та функції міжнародних організацій в інституційній системі державного регулювання охорони здоров'я» та понятійно-термінологічному словнику «Охорона здоров'я та рекреація»[1, 2].

В процесі розробки логіки та складових дослідження нами було проаналізовано теоретичні напрацювання в сфері державного управління охороною здоров'я, зокрема праці таких науковців як: Баб'як О.В. «Формування імперативів державного управління профілактикою та реабілітацією»[3], Безтелесна Л. І., Пивоварчук Л.В. «Інституційне забезпечення реалізації соціальних гарантій держави»[4], Вовк С. М. «Системні трансформації охорони здоров'я»[5], Джинджоян В.В. «Базисні детермінанти розвитку туристичних підприємств на основі їх соціальної діяльності»[6], Драган І.В., Дацій Н.В., Драган І.О., «Вплив фінансового механізму державного регулювання на розвиток галузі охорони здоров'я в Україні»[7], Зима І.Я., Обуховська Л.І. «Механізми забезпечення діяльності комунальних підприємств – закладів охорони здоров'я в умовах децентралізації»[8], «Інституційна трансформація державного управління охороною здоров'я: Україна та іноземний досвід : колективна монографія під редакцією Сазонця І.Л.[9], Ханіна О.І. «Напрями вдосконалення системи державного управління кадровим розвитком системи охорони здоров'я»[10], Сазонець О.М. Іноземний досвід управління медичними закладами в інформаційно-комунікативному середовищі [11] та ін.

Метою дослідження. Базуючись на обраній методології наукового дослідження та спираючись на праці відомих фахівців в сфері державного управління нами було виявлено необхідність вирішення наукового завдання щодо визначення актуальних напрямків запровадження соціальних чинників в

державне управління системою охорони здоров'я. Вирішення цього завдання і є метою представленого дослідження.

Виклад основного матеріалу. З метою отримання релевантних результатів досліджень опитування було проведено серед кваліфікованих працівників системи охорони здоров'я та управлінців, які працюють в органах державної влади та місцевого самоврядування і пов'язані в своїй практичній діяльності із процесами соціального забезпечення населення та державного управління охороною здоров'я. Експертам було запропоновано оцінити представлені варіанти відповідей за критеріями «важливо», «помірно важливо», «неважливо». Респондентами ставились наступні питання:

1. «Які з перелічених організаційно-економічних чинників сучасної системи державного управління охороною здоров'я формують її соціальний вплив на суспільство»?

2. «Які ознаки соціальної держави є притаманними для системи державного управління України»?

3. «Оцініть рівень запровадження в Україні чинників державного управління охороною здоров'я, що впливають на рівень соціальності держави»;

4. «Які цілі Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року» є на Вашу думку найбільш важливими»?

5. «Оцініть пріоритетність вирішення проблем розвитку лікувально-оздоровчого туризму»;

6. «Визначте пріоритетні напрямки формування соціальної держави з урахуванням медичних складових»;

7. «Які заходи держави в сфері вдосконалення медичного волонтерства є пріоритетними»?

8. «Які пріоритетні напрями медичного волонтерства потребують уваги з боку органів державного управління»?

В процесі опитування прийняли участь досвідчені співробітники таких організацій, установ та закладів як: Департамент цивільного захисту та

охорони здоров'я населення Рівненської обласної державної адміністрації, Управління у справах молоді та спорту Рівненської обласної державної адміністрації, Комунальне підприємство «Рівненський обласний госпіталь ветеранів війни» Рівненської обласної ради, Комунальне підприємство «Рівненська обласна клінічна лікарня імені Юрія Семенюка», Профспілкове підприємство санаторій "Горинь" Ради федерації профспілок Рівненської області, Державний заклад «Луганський державний медичний університет», Класичний приватний університет.

Під час дослідження було опитано 100 фахівців – управлінці в сфері охорони здоров'я, державні службовці, лікарі, менеджери, серед них - фахівців, що мають вищу освіту – 84, що складає 84 % експертів. Серед опитуваних – працівники, що мають великий стаж роботи, але не мають базової вищої освіти – закінчили медичний коледж. Ця категорія складає 16 осіб, або 16 % від загальної кількості опитуваних. За кваліфікаційною ознакою – 39 респондентів працюють в сфері публічного управління та адміністрування або пов'язані із організацією охорони здоров'я, що складає 39 % від кількості респондентів, 30 осіб – в сфері управління в закладах охорони здоров'я, що складає 30 % від загальної кількості учасників опитування, 18 респондентів – мають управлінську освіту та управлінсько-економічний напрям діяльності в медичних закладах та органах державного управління, що складає 18 % від кількості учасників опитування, 13 учасників опитування – лікарі, що складає 13 % від загальної кількості експертів.

На основі ретельного аналізу матеріалів дослідження нами визначено основні характеристики соціальних чинників формування системи державного управління охороною здоров'я, які представлено в таблиці 1.

Спираючись на проведений аналіз можна визначити, що на теперішній час в оцінці важливості організаційно-економічних детермінант охорони здоров'я як важливої сфери соціальної складової діяльності держави домінують економічні мотиви. Серед організаційних складових найбільш впливовим є той чинник, що відображає якість медичних послуг і, одночасно,

спрямовує оцінку цієї якості на створення сталої системи громадського оцінювання якості медичних послуг.

Вимоги суспільства до системи охорони здоров'я як частини соціальної сфери зростають. Ознаки соціальності в системі державного управління, що спрямовані на підтримку активності громадян як членів соціальної системи і окремою мірою допомагають громадянам, які вже не можуть вести активне економічне життя та «генерувати» гроші. Рівень реалізації законодавства в сфері соціальної політики не відповідає потребам суспільства.

Таблиця 1. Актуальні напрямки запровадження соціальних чинників в державному управлінні системою охорони здоров'я
(за результатами проведеного дослідження)

№	Соціальні чинники	Оцінка можливостей державного управління
1	Організаційно-економічні чинники сучасної системи державного управління охороною здоров'я	Домінують економічні мотиви в оцінці важливості організаційно-економічних детермінант охорони здоров'я як важливої сфери соціальної складової діяльності держави. Серед організаційних складових найбільш впливовим був той чинник, що відображає якість медичних послуг і, одночасно, спрямовує оцінку цієї якості на створення сталої системи громадського оцінювання якості медичних послуг
2	Ознаки соціальної держави, що є притаманними для системи державного управління	Ознаки соціальності в системі державного управління, що спрямовані на підтримку активності громадян як членів соціальної системи і окремою мірою допомагають громадянам, які вже не можуть вести активне економічне життя та «генерувати» гроші. Рівень реалізації законодавства в сфері соціальної політики не відповідає потребам суспільства
3	Напрями запровадження в Україні чинників державного управління охороною здоров'я, що впливають на рівень соціальності держави	Найбільш вагомими детермінантами охорони здоров'я України є такі, що зумовлюють розвиток державної політики здоров'язбереження, залучення до її розгляду та обговорення представників громадськості, інформування громадськості про такі рішення та врахування її думки та спрямовують державне управління охороною здоров'я на дотримання збалансованості інтересів громадян, громад, суб'єктів господарювання, професіоналів охорони здоров'я та держави

№	Соціальні чинники	Оцінка можливостей державного управління
4	Цілі Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року, що є найбільш важливими	Зменшення передчасної смертності від неінфекційних захворювань на третину, зниження материнської та дитячої смертності до середнього по ЄС рівня, зниження рівня інвалідності через захворювання, яким можна запобігти
5	Пріоритетність вирішення проблем розвитку лікувально-оздоровчого туризму	Недостатність, неповнота реалізації соціальної функції лікувально-оздоровчого туризму державою, недостатня увага до лікувально-оздоровчого туризму як об'єкта державного управління, неузгодженість дій місцевої та центральної влади в перспективах його розвитку, недостатня увага до задіяння механізму співпраці із національним та іноземним капіталом в сфері розширення можливостей лікувальної бази та залучення рекреантів та пацієнтів є основними проблемами, що стримують розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Україні
6	Пріоритетні напрямки формування соціальної держави з урахуванням медичних складових	Основними напрямками державного управління в сфері формування соціальної держави в Україні повинні стати заходи із збільшення інвестицій в соціальну сферу, вплив держави на процес формування та розвитку соціального діалогу між населенням та корпоративними структурами регіону, інституалізація процесів волонтерської діяльності
7	Пріоритетність заходів держави в сфері вдосконалення системи медичного волонтерства	Основним завданням держави є створення такої інституційної системи державного управління волонтерською діяльністю, яка містила б в собі всі ознаки соціального партнерства, поєднувала інтереси держави, громадянського суспільства, приватного бізнесу, громадян та водночас спиралася на тісну співпрацю з органами місцевого самоврядування. Ці органи найбільш наближені до інформації щодо медичних потреб громадян, окремих суспільних груп та мають можливість приймати оперативні управлінські рішення спираючись на допомогу волонтерів
8	Пріоритетні напрями медичного волонтерства, що потребують уваги з боку органів державного управління в умовах воєнного стану	Такими напрямами є: допомога пораненим в госпіталях та санаторно-рекреаційних закладах, забезпечення ліками та медичним приладдям бійців на фронті, допомога в гуманітарних штабах для тимчасово переміщених осіб, осіб, що евакуюються, та осіб, що знаходять в дорозі

Висновки. Громадянське суспільство, як національне, так і глобальне все більше впливає на систему охорони здоров'я та соціальну сферу. Найбільш

вагомими детермінантами охорони здоров'я України є такі, що зумовлюють розвиток державної політики здоров'язбереження, залучення до її розгляду та обговорення представників громадськості, інформування громадськості про такі рішення та врахування її думки та спрямовують державне управління охороною здоров'я на дотримання збалансованості інтересів громадян, громад, суб'єктів господарювання, професіоналів охорони здоров'я та держави.

В Україні недостатньо активно приймають нормативні акти, що регулюють взаємодію системи охорони здоров'я з суспільством та мають на меті вирішення пріоритетних завдань, зокрема таких як: зменшення передчасної смертності від неінфекційних захворювань на третину, зниження материнської та дитячої смертності до середнього по ЄС рівня, зниження рівня інвалідності через захворювання, яким можна запобігти.

В системі охорони здоров'я недостатньо скоординовані на законодавчому рівні такі її напрями як безоплатна медична допомога та різні форми лікування та оздоровлення, потенціал для розвитку яких є в Україні. Недостатність, неповнота реалізації соціальної функції лікувально-оздоровчого туризму державою, недостатня увага до лікувально-оздоровчого туризму як об'єкта державного управління, неузгодженість дій місцевої та центральної влади в перспективах його розвитку, недостатня увага до задіяння механізму співпраці із національним та іноземним капіталом в сфері розширення можливостей лікувальної бази та залучення рекреантів та пацієнтів є основними проблемами, що стримують розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Україні. Доцільним є підготовка законопроекту, що буде регулювати діяльність держави та приватних інституцій в сфері лікувально-оздоровчого туризму.

Така некоординованість інституційно-правових дій держави зумовлена необхідністю зміни пріоритетних напрямків розвитку системи охорони здоров'я в умовах воєнного часу та в післявоєнний період. Основними напрямками державного управління в сфері формування соціальної держави в

Україні повинні стати заходи із збільшення інвестицій в соціальну сферу, вплив держави на процес формування та розвитку соціального діалогу між населенням та корпоративними структурами регіону, інституалізація процесів волонтерської діяльності.

Обсяг медичних послуг, яке потребує населення країни, оперативність їх надання потребують запровадження сучасних управлінських механізмів в систему державного управління охороною здоров'я. Таким механізмом є запровадження програм та поширення досвіду медичного волонтерства. Основним завданням держави є створення такої інституційної системи державного управління волонтерською діяльністю, яка містила б в собі всі ознаки соціального партнерства, поєднувала інтереси держави, громадянського суспільства, приватного бізнесу, громадян та водночас спиралася на тісну співпрацю з органами місцевого самоврядування. Ці органи найбільш наближені до інформації щодо медичних потреб громадян, окремих суспільних груп та мають можливість приймати оперативні управлінські рішення спираючись на допомогу волонтерів.

В короткостроковому періоді під час проведення активних бойових дій органам державного управління необхідно вирішувати конкретні завдання, що регламентують розвиток напрямів медичного волонтерства в Україні. Найбільш важливим з таких напрямків є: допомога пораненим в госпіталях та санаторно-рекреаційних закладах, забезпечення ліками та медичним приладдям бійців на фронті, допомога в гуманітарних штабах для тимчасово переміщених осіб, осіб, що евакуюються, та осіб, що знаходять в дорозі.

Література

1. Вівсянник О.М. Значення та функції міжнародних організацій в інституційній системі державного регулювання охорони здоров'я. Рівне. Волин.обереги, 2021. 212 с.
2. Охорона здоров'я та рекреація: понятійно-термінологічний словник / за ред. О.М. Вівсянника. Рівне : Волин. обереги, 2023. 168 с.

3. Баб'як О.В. Формування імперативів державного управління профілактикою та реабілітацією. *Право та державне управління*. 2022 р. № 2. С. 18-22.
4. Безтелесна Л.І., Пивоварчук Л.В. Інституційне забезпечення реалізації соціальних гарантій держави : монографія. Київ : Кондор-Видавництво, 2017. 196 с.
5. Вовк С.М. Системні трансформації охорони здоров'я : монографія; Донецький державний університет управління, МОН України. Кривий Ріг : вид. Р.А. Козлов. 2017. 315 с.
6. Джинджоян В.В. Базисні детермінанти розвитку туристичних підприємств на основі їх соціальної діяльності : монографія. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2020. 248 с.
7. Драган І.В., Дацій Н.В., Драган І.О. Вплив фінансового механізму державного регулювання на розвиток галузі охорони здоров'я в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 22. С. 170-184.
8. Зима І.Я., Обуховська Л.І. Механізми забезпечення діяльності комунальних підприємств – закладів охорони здоров'я в умовах децентралізації. Рівне. Волинські обереги, 2020, 168 с.
9. Інституційна трансформація державного управління охороною здоров'я: Україна та іноземний досвід : колективна монографія / І. Л. Сазонець, В. І. Саричев [та ін.]; за наук. ред. д. е. н., проф. І. Л. Сазонця. Рівне : Волин. обереги, 2019. 396 с.
10. Ханіна О.І. Напрями вдосконалення системи державного управління кадровим розвитком системи охорони здоров'я. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 24. С. 32-40.
11. Сазонець О.М., Альшаафі Мохамед Алі. Іноземний досвід управління медичними закладами в інформаційно-комунікативному середовищі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 18. С. 19-23.

References

1. Vivsiannyk, O.M. (2021), *Znachennia ta funktsii mizhnarodnykh orhanizatsij v instytutitsijnij systemi derzhavnoho rehuliuвання okhorony zdorov'ia* [The importance and functions of international organizations in the institutional system of state regulation of health care], Volyn.oberehy, Rivne, Ukraine.

2. Vivsiannyk, O.M. (2023), Okhorona zdorov'ia ta rekreatsiia: poniatijno-terminolohichnyj slovnyk [Health care and recreation: conceptual and terminological dictionary], Volyn.oberehy, Rivne, Ukraine.
3. Bab'iak, O.V. (2022), "Formation of imperatives of state management of prevention and rehabilitation", Pravo ta derzhavne upravlinnia, vol. 2, pp. 18-22.
4. Beztelesna, L.I. and Pyvovarchuk, L.V. (2017), Instytutysijne zabezpechennia realizatsii sotsial'nykh harantij derzhavy [Institutional support for the implementation of state social guarantees], Kondor, Kyiv, Ukraine.
5. Vovk S.M. (2017), Systemni transformatsii okhorony zdorov'ia, Donets'kyj derzhavnyj universytet upravlinnia, Kryvyj Rih, Ukraine.
6. Dzhyndzhoian, V.V. (2020), Bazysni determinanty rozvytku turystychnykh pidpriemstv na osnovi ikh sotsial'noi diial'nosti [Basic determinants of the development of tourist enterprises based on their social activities], Klasychnyj pryvatnyj universytet, Zaporizhzhia, Ukraine.
7. Drahan, I.V. Datsij, N.V. and Drahan, I.O. (2023), "The influence of the financial mechanism of state regulation on the level of health care development in Ukraine", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 22, pp. 179-184.
8. Zyma, I.Ya. and Obukhovska L.I. (2020), Mekhanizmy zabezpechennia diialnosti komunalnykh pidpriemstv – zakladiv okhorony zdorovia v umovakh detsentralizatsii [Mechanisms for ensuring the activities of public utilities - health care facilities in a decentralized environment], Volynski oberehy, Rivne, Ukraine.
9. Sazonets, I.L. and Sarychev, V.I. (2019), Instytutsiina transformatsiia derzhavnoho upravlinnia okhoronoiu zdorovia: Ukraina ta inozemnyi dosvid [Institutional transformation of public health management: Ukraine and foreign experience], Volyn. oberehy, Rivne, Ukraine.
10. Khanina, O.I. (2021), "Directions for improving the system of state management of personnel development of the health care system", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 24, pp. 32-40.
11. Sazonets, O. and Ali, Elshaafi Mohamed (2018), "Foreign experience in the management of medical institutions in the information and communication environment", Investytsiyyi: praktyka ta dosvid, vol. 14, pp. 18-22.

Стаття надійшла до редакції 24.04.2024 р.